

ALTINCI MEDİTASYON

Materyal şeylerin varlığı ve zihin ve beden arasındaki gerçek ayrım

Descartes İlk Meditasyon'da materyal dünyaya dair dile getirmiş olduğu skeptik şüpheyi yalnızca bu son Meditasyon'da sonlandırmaktadır. Descartes Beşinci Meditasyon'un sonuna doğru bilgi yapısını yeniden kısmen inşa etmesi argümanlarının başarısına bağlıdır. İnsan esasının, varlığının ve tözünün bilgisi vardır; aynı şekilde Tanrı'ya dair de bilgi, varlığı ve tözüne dair de bilgi vardır; maddenin bilgisi ve entelektüel bilim olan geometri tarafından tasvir edildiği kadarıyla da varlığı vardır. Geriye tesis edilmesi kalan şey, maddenin varlığının bilgisidir.

Düşünür maddenin tözüne dair devşirmiş olduğu bilgiye dair düşünerek başlar. Saf matematiğin konusu olarak maddenin açık ve ayrı kavramının bende olması, bana en azından maddenin var olmaya yatkın olduğunu söylemektedir: maddenin ideasında herhangi bir çelişki yoktur. Sonra kendisinin materyal şeyler de dâhil olmak üzere her türlü şeyi tasavvur edebileceği olgusunu ele alır. Öyle görünüyor ki benim tasavvur etme fakültem düşünen bir saf şey olarak sadece benim bir fakültem değildir ama 'bilme yetime kendisini çok yakından sunan bir cisme bu yetimin uygulanmasıdır ve o zaman da onun yani cismin de var olması gerekiyor'.

Bir şeyi tasavvur etmek, onu zihinde kavramaktan farklıdır. Altı kenarlı olan bir figürü, yani altıgeni tasavvur etmeğe çalışın. Yapabilecek misiniz? Birçok insan altı kenarlı bir şeklin zihni imajını oluşturabiliyor. Ama farklı soru şu: bir altıgenin kaç tane açısı vardır? Bazıları, altıgen kavramından doğrudan yola çıkarak bu basit soruyu cevaplayabilir. Diğerleri ise, zihni imajına bakarak ve tasavvur edilmiş olan şekildeki açıları sayarak yapabilir. Şimdi sıra bin kenarlı olan figürü, yani bingen tasavvur etmeğe çalışın. Nasıl yapabiliyor musunuz? Belki yapabileceğinizi düşünüyorsunuz: küçücük kenarları olan bir figür. Peki, şimdi de bingen gibi bir şekli ama bir kenarı eksik olan şekli tasavvur etmeye çalışın. Bir farklılık var mı? Muhtemelen yok. Tasavvur gücümüzün bingenin çok net bir resmini sağlamak için yeterince iyi çözünürlüğü yok. Yine de bingenin zihin tarafından sağlanan *kavramı* mevcut: istersek bu kavramdan bir sürü geometrik hakikatleri çıkarımlayabiliriz. Bu örnek, tasavvurun zihinden farklı bir şey olduğunu göstermek için Descartes tarafından verilmiştir.

Descartes, şeylerin bizim tasavvur etme gücümüzce hayal ediliyor olgusunu, akla yakınca alakalandırılmış cisimlerin zihnin çağrışımlarıyla açıklandığını düşünmektedir. Ama argüman pek net değil ve Descartes'ın kendisi de bu argümanın henüz sonuçlandırılmamış olduğunu düşünüyor.

Bir sonraki basamak, okuyucuya sağduyunun naifliğinden en derin skeptisizme geçişi hatırlatmaktır ve Birinci Meditasyonda'ki argümanların ve takip eden meditasyonların sonuçlarının hatırlatılmasıdır. Son Meditasyon'un bu kısmı, Descartes'ın metodik şüphe projesinin kendisince nasıl anlaşıldığını görmek ve ilerlemesi hakkında fikir elde etmek açısından bize yardım edecektir.

Bu uzun açıklamadan sonra okuyucu aniden öneminin bilinmesine rağmen hayret verici şekilde kısaltılmış bir argümanla karşılaşır ve bu argüman Descartes'ın en ünlü tezi olan zihin ve beden ayrımını desteklemek için sunulmuştur.

Düalizmi destekleyen argüman

İlk önce bu argümanın sonucuna bakalım. ‘Ben bedenimden farklıyım ve onsuz da var olabilirim’. İkinci Meditasyon’da varlığı ispat edilmiş düşünen öz, bütünüyle bedenden farklıdır. Bedensiz var olabilen düşünen şeyle, tözle yani, uzamsal bir töz olumsal olarak ilişkilendirilmiştir. Descartes ruhun ölümsüzlüğü için bir argüman önermiyor ama Özet kısmında ifade ettiği gibi bu sonuca ulaşmak için yol hazırlamaktadır. Descartes’ın zamanında ve ondan sonra bugüne kadar onun zihnin bedenden tamamen farklı bir şey olduğunu iddia eden sonucu, zihin felsefesi için çok önemli olagelmıştır.

Argüman şöyle ilerlemektedir. Eğer ben açık ve seçik olarak A’yı B’den farklı olarak ve tersini de anlıyorsam, o zaman A ve B metafiziksel olarak da ayrı olmalılar. Aklımı bedenimden ayrı olarak açık ve seçik olarak kavrayabiliyorum: aklım ama bedenim değil, esas olarak düşünen bir şeydir. Ve bedenimi açık ve seçik olarak aklımdan farklı olarak kavrayabiliyorum: bedenim ama aklım değil, esas olarak uzamli düşünemeyen bir şeydir. O halde aklım ve bedenim metafizik olarak birbirinden farklı ve birbirinden bağısızca var olabileceklerdir.

İlk önerme Descartes’ın esas olarak söylediği şeyi kapsamıyor:

... bir şeyi diğer başka şeyden farklı olarak kavrayabiliyor oluşu, iki şeyin birbirinden farklı şeyler olduğuna kesin olarak inanmamı sağlıyor çünkü onlar en azından Tanrı tarafından ayrıştırılabilir şeylerdir.

Fakat Tanrı’dan bahsedilmesini bir imkâna dair metafor olarak almak mümkün ki bu imkân bir ateist tarafından bile kabul edilebilecektir ve bundan dolayı yukarıdaki gibi daha bağımsız şekilde dile getirilmiştir. Eğer ben açık ve seçik olarak A’yı B’den farklı olarak ve B’yi de A’dan farklı anlıyorsam, o zaman A ve B metafiziksel olarak da ayrı olmalılar ve ayrı olarak var olabilirler. Bunu rasyonalist bir prensibin klasik örneği olduğuna dikkat edin. Akıl yürütme bazı kavramların anlaşılabilirliği durumundan yola çıkarak dünyanın metafiziğine dair olan olgulara gitmektedir. Doğrudan kavramlar hakkındaki olgulardan yola çıkıp dünya hakkındaki olgulara varmaktadır. Tanrı’nın varlığı için Descartes tarafından geliştirilmiş olan Ontolojik Argüman’a (Tanrı’nın kavramı varlığını içermektedir ve o zaman Tanrı da var olmalıdır) dair Gassendi’nin en çok kızdığı hareket budur.

Bu argüman, onun alternatifini ama daha zayıf ve onun yorumundan türetilerek Şüpheden Sökün eden Argüman olarak da bilinenden argümandan ayrı tutulmalıdır. Bedenimin var olduğundan şüphe edebilirim. Ama zihnimin var olduğundan şüphe edemem. O halde, zihnimle bedenim aynı şeyler değildir. Descartes bu argümanın önermelerini kesinlikle savunuyor: ama kendisinin bu önermelerin sonucunu da desteklediğini düşündüğü anlamına gelmiyor. Bu şekilde anlaşıldığında argüman epeyce zayıflamış görünmektedir. Cahilliği içeren durumlarda ileri sürülmüş benzer argümanları düşünelim. Clark Kent’in uçabildiğinden şüphe edebilirim. Fakat Süpermen’in uçabildiğinden şüphe etmem. Demek ki Clark Kent Süpermen değildir. Belki de aklın bedene olan ilişkisi Süpermen’in Clark Kent’e olan ilişkisi gibidir, yani, *özdeşlik* ilişkisi. Clark Süpermen’dir ama bunu bilmiyoruz. Akıl bedendir ama bunu biz bilmiyoruz. (Descartes’ın argümanını bu yolla eleştirirsek onda neyin yanlış olduğunu kesin olarak göstermiş olmuyoruz. *Reductio ad absurdum* argüman biçiminin bir alternatifini kullanıyoruz burada: yani bir önermenin veya argümanın saçma sonuçları ihtiva ettiğini gösteren stratejiyi kullanmış oluyoruz. Çoğunlukla argümanın saçma sapan sonuçları

ihtiva ettiğini ortaya koymak o argümanın neresinde hata olduğunu göstermekten daha kolaydır.)

Maddi şeylerin algılanması ve varlığı

Düşünür şimdi de daha önceden değerlendirdiği skeptik argümanlar tarafından tehdit edilen bir düşünme biçimine, yani duyuşsal algılara, ilgisini yöneltiyor. Algılama, var olan materyal şeylerin fikirlerini veriyormuş gibidir. Algılama yalnızca maddenin özünü değil aynı zamanda varlığını da keşfetme konusunda ümit vermektedir. Argüman skolâstik etkin ve edilgin yetiler terminolojisi içinde dile getirilmiştir. Bu terminoloji uygun olmamasına karşın bulanık da değildir: 'edilgin yetiden etkilenebilecek bir şey'; etkin yetiden' de 'etkileyebilecek' bir şey anlaşılmalı; bu terminolojiden fazla bir şey kaybetmeden vazgeçebiliriz de.

Argüman şu soru üzerine yoğunlaşmaktadır: materyal şeylerin idealarının bende oluşmasına yol açan sebep nedir? Sonra da şöyle devam eder. Materyal şeylerin bende ideaları mevcuttur. Bu ideaların kendileri kadar gerçek bir sebebi olmak zorundadır. (Bu, Üçüncü Meditasyon'dan aşına olduğumuz Yeter Sebep Prensibidir.) Bu idealara ya benim tarafımdan ya Tanrı veya materyal şeyler tarafından sebep olunmuştur. Benim tarafımdan sebep olunamazlar: çünkü 'onlar benim yardımım olmadan üretilmişlerdir' ve çoğunlukla da 'benim irademe' karşı olarak. Ayrıca Tanrı tarafından da olamaz: çünkü o zaman Tanrı aldatıcı olur. O zaman bu idealara, materyal şeyler tarafından sebep olunmuştur. Demek ki materyal şeyler var olmak zorundadırlar.

Descartes bir kez daha, bu materyal şeylerin idealarının rüyalar tarafından sebep olduğunu iddia eden skeptik hipoteze yöneltir ilgisini. Birinci Meditasyon'da kendisinin argümana vermiş olduğu önemden ve yukarıdaki argümanın inandırıcılığıyla olan alakasına rağmen, Descartes'ın bu problemle uğraşması oldukça kısadır. Rüya hipotezine, sıradan anlayışa uygun cevap verir: Uyanık hayatın, uykulu hayatta eksik olan bir *tutarlılığı* olduğundan uyanık olduğumda gerçekten uyanık olduğumu bilebilirim. Her zaman rüya görüyorum hipotezi, Tanrı'nın kendimi daima aldatmaya izin vermeyeceği bilgisiyle çürütülmektedir.

Birincil ve İkincil özellikler: Cinin İntikamı?

Meditasyon'un düşünce ilerlemesi döngüsel olmuştur. Düşünür, tanıdık olan materyal şeylerin varlığına inanan naif biri olarak başlamıştı: parlak ateş, rahat sabahlığı, yepyeni kâğıt yaprakları. Düşünmeğe başlamadan önceki dönemini hatırladığında Descartes, cisimlerin duyularına sahip olduğunu söylüyordu,

onların sertliğinin ve sıcaklığının ve dokunma duyusunun verdiği diğer özelliklerinin duyuları... Karayı, denizleri ve diğer şeyleri ayırmama izin veren ışığın, renklerin, kokuların, tatların ve seslerin ve diğer birçok şeylerin duyularına sahiptim.

Tanıdık materyal şeylere dair olan bütün inanışlar ilk beş meditasyon boyunca askıya alınmıştı. Altıncı ve son Meditasyon'da bilgi en sonunda tesis edildi. Bazı şeyler değişti. Özellikle, düşünür bilginin hiyerarşisine dair kesin bir sonuca ulaştı:

Aklımıza ve Tanrı'ya dair olan bilgiye götüren argümanlar, bütün bilginin mümkün olan nesnelere içinde insan zihninin ulaşabileceği en kesin ve en açık olanlarıdır.

‘Gerçekten bir dünyanın olduğuna ve insanların bedenleri olduğuna’ dair inanışlar ki Descartes’ın da kabul ettiği gibi ‘aklı başında olan hiç kimsenin bugüne kadar ciddi şekilde şüphe etmediği’ inanışlar, artık eski yerlerine konuldular.

Ama henüz değil. Düşünür, maddi dünyanın var olduğunu savuna geldi ama bu argümanın sonucu daha yeni yerine oturtuldu. Maddi şeyler var olmalarına rağmen,

onlar henüz, onların benim duyusal kavramama tam olarak denk gelecek bir şekilde var olmayabilirler çünkü birçok durumda, duyuların yakalayışı müphem ve zihni karıştırıcıdır. Fakat en azından, onlar açık ve seçik olarak kavradığım bütün niteliklere, yani genel olarak söylendikte, saf matematiğin çalışma konularında kapsanan niteliklere, sahiptirler.

VI. Meditasyon’dan çok önce Descartes’ın maddi şeylerin özüne dair düşüncelerini görmüştük. Meditasyon II’deki mumla ilgili argüman gösterdi ki maddi şeylerin özü genişletilmeliydi. Dördüncü Meditasyon’un argümanı da aynı noktaya parmak basıyordu ve bu özsel tabiat, geometri bilimi tarafından gayet güzel şekilde tasvir ediliyordu diye eklenmişti. Fiziksel şeylere ait olan nitelikler tamamen matematiksel veya geometriktir: uzam, biçim, ebat, hareket. Şimdi ise sıra, bunların bazı içeriklerini açıklamaya geldi. Renk, tat, ısı fiziki şeylerin nitelikleri olmayıp, kendileri renkli, sıcak vs olmayan şeyler tarafından oluşturulan etkileridir, tıpkı acının kendisinin şeylerin niteliği olmayıp sadece bizde uyandırdığı etki oluşu gibi. Maddi şeylerde hiçbir şey yoktur ki renge, acılığa, tatlılığa, sıcaklığa, acıya *benzesin*. Çeşitli algılara sebep olan maddi şeyler ‘onlara tekabül eden farklılıklara sahip olmakla beraber... onlara benzemezler’. Kendi naif özünce karşılaşılan bütün canlı duyular, onların sertliğinin ve sıcaklığının, ışığın, renklerin, kokuların, tatların ve seslerin –gökyüzünün maviliği, toprağın güçlü kokusu, denizin keskin kokusu, bütün bu duyumsanan özellikler dünyadaki hiçbir şeye *benzemez*. Varlığını büyük başarıyla kanıtladığı maddi dünya, rengin, kokunun, tadın ve sesin duyusal özelliklerden mahrumdur. Özellikleri, niteliksel değil ama niceliksel olan bir dünyadır: uzam ve biçimin halleri ve ebat ve hareket.

Bu ayrım şimdi, birincil ve ikincil özellikler ayrımı diye adlandırılıyor.⁷ Descartes’ın bu ayrımı savunmasının sebebi nedir? İki sebep varmış gibi görünüyor, biri felsefi, diğeri de bilimsel. Felsefi olanı, hâlihazırda açık. Şeylerin özelliklerinin açık ve seçik olarak idrak ettiklerimizce verilmesi rasyonalist bir taleptir. Maddenin esası da bizim açık ve seçik olarak kavradığımız özellikler olacaktır. Açık ve seçik olarak uzamı ve onun hallerini kavrayabiliyoruz: uzayın matematiksel teorisine sahibiz. Ama duyusal özelliklere eşit olarak karşı gelecek bir şeyimiz yok.

Buradaki bilimsel gerekçe farklı. *Meditasyonlar*’da açıkça dile getirilmemiştir ama rasyonalist ve empirisist felsefecilerce aynı şekilde paylaşılan bir gerekçedir. Descartes’ın kendisinin de bir parçası olduğu bilimsel devrimle beraber gelen dünya hakkında bir düşünme biçimidir. Diyor ki: maddenin sahici özellikleri, bilim tarafından maddeye atfedilen özelliklerdir. Fizik, Descartes’ın zamanında emekleme dönemindeydi ama devrim zaten başlamıştı. Onlar, maddenin hareket halinde uzamlı bir şey olarak düşünülmesiyle daha çok şeyin açıklanabileceği imkânına sahip olabileceklerini düşünüyorlardı. Maddi dünyayı bir bütün halinde düşünmek mümkün hale geliyordu. Şeylerin davranışı artık, birbirleriyle alakası olmayan kendilerine özgü özsel formlarla (ateş yukarıyı, toprak aşağıyı amaçlar) açıklanmak yerine hareket halindeki bütün maddeyi, ateş ya da toprak olsun, yöneten yasalarla açıklanmaktaydı. Şeylerin sahici özellikleri, birbirleriyle alakasız (ateş sıcak, ateş kırmızı)

⁷ Bu ayrımın ünlü açıklaması için John Locke’un *Essay Concerning Human Understanding* II, viii. (1689) kitabına bakınız.

kendine özgü duyuşal özellikler değildir. Her iki çeşit algılama için tek bir gerçeklik sorumluydu, yani hareket halindeki madde. Hareketin parçaları, onları hareket olarak ortaya çıkarmak için çok küçükler. Hareketi renk olarak görüyoruz; sıcaklık olarak hissediyoruz. Dünyadaki bütün cisimlerin, duyum organlarımız da dâhil olmak üzere, davranışı tek bir birleşik bilim çerçevesinde açıklanabilir. Fizik, Descartes'ın zamanından beri detaylarda değişikliğe uğramıştı ama ana fikir hâlâ aynıdır. Dünya fiziğın tasvir ettiği biçimiyle, algılanan dünya gibi değil artık.

Birinci Meditasyon'daki cin hipotezi, şeylerin göründüklerinden farklı olmasını içermekteydi. Descartes'ın Altıncı Meditasyon'u diyor ki, şeyler, yine göründüklerinden farklıdırlar. Daha doğru olarak, fiziki dünya bizim onu algılayışımıza tekabül etmektedir ki bizim algılamamız uzamın, biçimin, büyüklüğün hareketin algılaması olduğu sürece. Fakat Birinci Meditasyon'un naif kişisi, artık sıradan algılamamızın rahat dünyasının mavi gökyüzüne, karanlık toprağına, okyanusun keskin kokusuna dönemeyecektir. Naif kişinin yeniden mevkiine konulduğu dünya renk, tat ve koku gibi duyuşal özelliklerden arındırılmış bir dünyadır. Naif kişinin duyuların aşınalık dünyasından kovulması, şimdi artık aldatıcı cinin değil ama iyi niyetli kahramanın elindedir: rasyonalist felsefeci ve bilim adamı; Descartes bu kahramanın aracılığıyla cinden temsili rövanşını alıyor.

VI. Meditasyon hakkında deęerlendirilecek sorular

(1) Descartes akıl ve bedenın metafiziksel olarak farklı ve birbirlerinden ayrı olarak var olabileceklerini iddia ediyor. Bu argümanın dayandığı prensip ne kadar akla yatkın? Prensibi yeniden hatırlayalım, A'yı B'den ve B'yi de A'dan açık ve seçik olarak kavrayabiliyorsam, o zaman A ve B metafiziksel olarak ayrı olmalılar ve bağımsız olarak var olabileceklerdir. 'A'yı B'den ayrı olarak kavramak' ne demektir? Belki A'nın kavramını B'nin düşünülmesine ihtiyaç olmadan kavrayabilmeğe muktedir olmak anlamına geliyordur. Prensibin kusuru olup olmadığından emin değilseniz, bir karşı örnek bulmağa çalışarak onu test edin. Karşı örnek bulmak için, öyle bir A ve B bulmalısınız ki A'yı B'den B'yi de A'dan farklı olarak açık ve seçik olarak kavramak mümkün ama A ve B metafiziksel olarak ayrı ve birbirlerinden bağımsız olarak var olamıyorlar olsun.

Antik Yunan filozofları arasında, insanın bir müzik aletine, lir'e, benzediğini söyleyen Pitagoras'ın takipçileri olan armoni teoricienleri vardı. Diyorlardı ki, lir'in armonisi çok güzel olmasının yanında oldukça da karmaşık bir şeydir, ama armoninin var olması için ağacın ve tellerin belirli bir ayarlanmaya ihtiyacı vardır. Armoni teoricienlerin görüşü, Descartes'ın akıl ve bedenın metafiziksel olarak ayrıklığına dair sonucuyla çelişki içindedir. Günümüz zihin teorilerinin Descartes'ın düalizminden daha çok antik ruh teoricienleriyle ortak noktaları olduğunu görüyoruz.

Bu filozoflarının Descartes'ın argümanına nasıl karşılık vereceklerini kafamızda canlandırabilir miyiz? Diyebilirler ki müzik aleti olan lir veya gitar bizim aradıığımız çeşit bir karşı örneği sağlamıştır. Kavramsal analize de başlayabilirler. Esas olarak gitar nedir? Gitar esas olarak, çalındığında, müzik yapmağa elverişli bir şeydir. Eğer onunla müzik eseri çalamıyorsanız, gitar değildir. Bir tahta parçası esas olarak nedir? Tahta parçası esas olarak ağaçtan gelen bir şeydir. Eğer ağaçtan gelmemişse, tahta parçası değildir.

Descartes'ın argümanını onların örneklerine uygulayalım şimdi. A'yı ve B'yi ve B'yi ve A'yı açık ve seçik olarak kavrayabiliyorsam, o zaman A ve B metafiziksel olarak ayrı ve bağımsız olarak var olmalıdırlar. Gitar kavramını açık ve ayrı olarak anlayabiliyorum: gitar esas olarak,

çalındığında, müzik yapmağa elverişli bir şeydir. Tahta parçası kavramını açık ve ayrı olarak anlayabiliyorum. Tahta parçası esas olarak ağaçtan gelen bir şeydir. Gitarı, tahta parçasını düşünmeden kavrayabiliyorum. Tahta parçası kavramını gitarı düşünmeden kavrayabiliyorum. Sonuç: gitar ve tahta parçası metafiziksel olarak ayrıdır ve birbirlerinden ayrı olarak var olabileceklerdir.

Bu yanlış bir sonuç. Gitar ve tahta parçası metafiziksel olarak farklı değiller. Birbirlerinden bağımsız olarak var olamazlar. Gitar tahtadan yapılmıştır. Tahta parçası parçalandığında gitar da parçalanır. Gitarın tahta parçasından ayrılıp da gitar cennetine gitme gibi bir şansı yok. Tahtanın sonu, gitarın da sonudur.

Bunun Descartes'ın argümanı için ne gibi etkileri vardır? Bir argümanın sonucunun yanlış olduğunu tespit ettiğimizde, en azından öncüllerinden biri yanlış olmalı. Gitar ve tahta parçası kavramlarına dair önermeler akli görünüyor. O zaman Descartes'ın kavramsal ayrıklığın metafiziksel ayrıklığı içerdiği prensibinin gerçek suçlu olduğunu sonuç olarak söyleyebileceğiz. Gitar ve tahta parçası kavramsal olarak ayrıklar: ama onlar metafiziksel olarak ayrık değiller. Descartes'ın argümanına karşı örneği, armoni teorisinde bulduk. Bu insanın müzik aleti gibi olduğunu ispat etmiyor. Aynı zamanda, armoni teorisinin de doğru olduğunu ispat etmiyor. Descartes'ın düalizminin de yanlış olduğunu ispat etmiyor. Gösterdiği, Descartes'ın argümanının sonucunu desteklemediğidir. Başka argümanların destekleyip desteklemeyeceği ise cevabı belli olmayan bir sorudur. (armoni teorisinin tartışmasını ve eleştirisini Platon'un *Phaidon* diyalogunda bulabilirsiniz.)

2. Birincil/İkincil özellikler doktrinin Descartes'ın hata problemine olan çözümünü için içerdikleri nelerdir? Eğer doktrin doğruysa, demek ki ikinci nitelikleri birincillerle karıştırdığımız için çok ciddi hata yapıyoruz gibi görünüyor. Descartes'ın buna cevabı var. Duyuların kendilerinin hatanın ortaya çıkması için sorumlu tutulamayacağını tekrar ediyor, fakat sakınabileceğimiz iyi değerlendirilmeden ileri sürülmüş yargı verme alışkanlığının sorumlu olduğunu söylüyor. Bazı yanılsamaların mesela bir organın olmadığı yanılsaması, zihin ve bedenin kombinasyonu olarak sahip olduğumuz melez tabiatımızın kaçınılmaz sonucu olduğunu da kabul ediyor. Descartes duyuların insanların zarara uğramalarını önlediklerinden dolayı pratik yardım fonksiyonunu çok iyi yerine getirdikleri hususunda ısrar etmektedir. Bu cevap sizce ne kadar yeterlidir?

© Rae Langton, 2005